

CONTEMPORANUL

Revistă științifică și literară

iese de două ori pe lună,

redactor, *Ioan Nădejde*.

No. 10 an. III.

Iași 1883.

Privim ca abonați pe D-ții ce vor bine vroi a primi
două numere unul după altul.

MOARTEA LUI OLIVIER BÉCAILLE

Traducere din Émile Zola

I

Am murit într'o simbătă, la șese ceasuri demineată, după o boală de trei zile. Bieata mea femeie căută de cite-va minunte în gemândan, albituri. Când s'a sculat și m'a văzut țapăn, cu ochii deschiși, fără de resuflare, s'a răpezit la mine crezînd că am leșinat, îmi pipăi minele, se plecă lingă obrazul mîeu. Apoi, s'a spăimîntat; și cu mințile pierdute, a bibilit, podidind'o lacrimile:

— Dumnezeule! Dumnezeule! a murit!

Auzeam tot, numai sunetele slăbite pareau că veneau de de-
parte. Numai cu ochiul mîeu cel stîng măi simțea o lumină nelă-
murită, o zare albicioasă în care se pierdeau lucrurile; ochiul cel
drept ieră cu desăvirșire nesimțitoriu. Toată ființa mea, ca lo-
vită de trăsnet se nimicise. Nu măi aveam voință, nu ascultă de
mine nici un fir din carnea trupului mîeu. Și, în această nimicire,
deasupra trupului nesimțitoriu, numai cugetarea măi remăsese,
ințeată și trîndavă, dar cu totul limpede.

Bieata mea Marguerite plîngea, ingenunchiată dinnaintea pa-
tului, tot zicînd cu glas zdrobit:

— A murit Dumnezeule! a murit!

Ieră oare moartea, această toropeală ciudată, carnea lovită
de nemîșcare, în timp ce miutea tot lucră? Oare măi stă'ea încă

sufletul mîeu în cap înnainte de a-și lua zborul? Din copilărie ieram supus la crize nervoase. De două ori, încă de mic, ieră sa mor de niște friguri rele. Apoi, în jurul mîeu, se deprinseseră a mă vedea bolnăvicios; și chiar ieu nu lăsasem pe Marguerite să chîeme doctor, cînd mă pusesem în pat demineața cum sosisem la Paris, în acest otel mobilat din ulița Dauphine. O leacă de odihnă și-mi va trece, osteneala călătoriei mă zdruncinase așa. Totu-și o grijă îngrozitoare mă stăpînea. Părăsisem provincia noastră, foarte săraci, de abia avînd cu ce așteptă leafa de peluna dintăiū, în administrația la care îmi căpătasem loc. Și ieată că o criză năprasnică mă doboră!

Murisem cu tot din adînsul? Îmi închipuisem o noapte mai întunecoasă, o tăcere mai adîncă. Încă de mic, mă temeam de moarte. Fiind că ieram slăbănog și oamenii mă dezmierdau de milă, cugetam neconținut că nu voiū trăi mult, că mă vor îngropa peste puțină vreme. Și gîndul la groapă îmi pricinua o spaimă cu care nu mă puteam d-priude, deși nu mă lăsă nici zi nici noapte. Crescînd, aveam această idee neîntrerupt. Une-ori după ce șezusem pe gînduri zile întregi, îmi închipueam că am învins frica. Iei și! se moare, s'a sfîrșit; ori cine trebuie să moară o dată; trebuie să fie foarte ușor lucru și foarte bun. Începeam chiar a fi vesel, priveam moartea în față. Apoi un fior de năprasnă mă înghieță, mă ametea, parea că o mină de urieș mă hlobănă deasupra unei prăpăstii întunecate. Gîndul la groapă venea ieară-și și-mi spulberă toate cugetările. De cîte ori, noaptea nu m'am trezit de o dată, ne știind ce vînt trecuse peste somnul mîeu, împreunam mînele cu desnădejduire șoptind: „Dumnezeule! Dumnezeule! trebuie să mor!” O groază îmi strîngea pieptul, îmi părea și mai grozavă neputința de a scăpa de moarte în buimăcea'a ce urmă trezirei. De abia mai puteam adormi ieară, îmi ieră frică de somn, samănă cu moartea așa de tare. Dacă nu mă voiū mai trezi! Dacă voiū închide ochii și apoi nu-î voiū mai deschide nici o dată!

Nu știu de au suferit alții acest chin. Mi-a amărit viața. Moartea s'a pus între mine și între tot ce am iubit. Îmi amintesc de cele mai dulci ceasuri petrecute cu Marguerite. În cele dintăiū luni ale căsătoriei noastre, cînd dormea lîngă mine, cînd gîndeam la dînsa făcînd planuri pentru viitoriū, neconținut așteptarea unei despărțiri neînăturate îmi strică toate bucuriile, îmi nemicea toată nădejdea. Va trebui să ne părăsim, poate mine, poate peste un ceas. Mă apucă o descurăjare nemărginită, mă întrebam ce folos de fericirea că ieram împreună, cînd trebuia să ajungă la o sfășiere așa de crudă. Atunci, îmi plăcea să-mi închipuiū lucruri jalnice. Care va plecă mai întăiū, ieu ori iea?

Și într'un felii și'n altul tot mă năvălea plînsul, cînd îmi închipueam viața noastră sfărmată. În timpurile cele mai fericite ale vieții mele mă apucau întristări pe cari nu le înțelegea nime. Se mierau că mă vedeau trist cînd mi se întimplă vre un noroc. Pricina ieră că, de o dată, ideea nemiciniei mele trecuse prin bucurie. Ingrozitoarea întrebare: „La ce?” sună ca un clopot la urechile mele. Dar mai reu de cît toate iese că suferi asemenea chin și il tînuiești de rușine. Nu îndrăzuiești să spui cui-va. Adesea bărbatul și femeea, culcați unul lingă altul, se înfioară de aceia-și fiori, după ce s'a stîns lumina; și nici unul nici altul nu vorbește, căci nu se vorbește de moarte, cum nu rostim unele cuvinte rușinoase. Ne temem de dînsa că nici nu o numim, o ascundem cum ne ascundem sexul.

Gîndeam la aceste lucruri, în timp ce scumpa mea Marguerite tot plîngea. Îmi părea foarte reu că nu știeam cum să-i spun că nu mă durea nimic. Dacă moartea nu-i de cît un astfel de leșin al trupului, în adevăr de geaba mă temusem atîta de dînsa. Îmi ieră bine, uitam grijele și nu-mi păsă de alții. Îmi aminteam foarte ușor de viața mea trecută, care-mi trecea pe dînnainte și stăteam la această priveliște ca un străin. Simțire ciudată și cu ioasă cu care mă desfătam: părea că un glas îndepărtat îmi povestea istoria mea.

Amintirea despie un colț de țară, lingă Guerande, pe drumul spre Piriac, mă stăpînea. Drumul cîrște, o pădurice de pinî se întinde neregulat pe o cotișă stîncioasă. Cînd ieram de șapte ani, mergeam acolo cu tata, într'o casă pe jumătate năruită și mincam turtițe la părinții Margueritei, niște oameni cari trăieau a nevoie muncind la sărăriile vecine. Apoi îmi aminteam de colegiul din Nantes în care am crescut, suferind de urît din pricina zidiurilor vechi, tot dorind neconținut orizonul întins de la Guerande, mlăștinile sărute mari cît își luau ochii, în josul tîrgului, și marea nemărginită, întinsă sub ceriî. Apoi ieră o întrerupere întunecoasă: tata muri, întrăi la spital ca amplotat, început o viață monotonă, ne avînd altă bucurie de cît că mă duceam duminicile la casa cea veche de pe drumul spre Piriac. Lucrurile mergeau și mai reu, căci sărăriile nu mai aduceau nici un folos aproape și locuitorii sărăciseră de tot. Marguerite ieră de abiea copilă. Mă iubea pentru că o primblam într'o roabă. Dar, mai tîrziu, într'o demineată cînd o cerui, înțelesei de pe fața-i spăimîntată, că-i păream uricios. Părinții mi-o dădură îndată; se mîntueau de dînsa. Iea, supusă, nu zise nu. După ce se deprinse cu ideea de a fi femeea mea, nu se prea arată nemulțămîntă. În ziua cununiei, la Guerande, îmi aduc aminte că plouă ca cu cofa; și, cînd ne-am întors a casă a trebuit să remie în fustă, căci rochiea i se udase.

Ieată tinerețele mele. Am trăit cât-va timp acolo. Apoi odată, venind a casă am aflat pe femeea mea plângînd cu suspine. Îi ieră urît, voiea să plecăm aiurea. După șese luni, aveam iconomiî, strînse ban cu ban, de pe lucrări afară de cele ce ieram datoriî să fac; și fiind că un prieten vechi al famili-ei noastre îmi găsi loc la Paris, luai pe Marguerite. In vagon rîdea. Noaptea, ieră cam vîrtoasă banca de la clasa a treiea, o luai pe genunchi, ca să doavmă pe moale.

Ieată trecutul. Și, acuma, murisem pe acest pat strîmt de otel, ieră femeea mea, în genunchi, se bocea. Pata albă ce vedeam cu ochiul cel stîng se întune-à din ce în ce; dar îmi aminteam foarte lămurit cum ieră odaiea. La stînga, ieră scrinul; la dreapta soba, pe care un ceasornic stricat arată zece ceasuri și șese miunte. Fereastra dădea la ulița Dauphine, în'uncosă și adîncă. Tot Parisul trecea pe acolo și făcea un zgomot, de auzeam fereștile zîngănind.

Nu cunoștem pe nimene la Paris. Fiind că ne grăbisem cu plecarea de a casă, nu mă așteptau la administrația mea de cit pe luna viitoare. De cînd căzusem la pat, îmi venea o simțire ciudată cînd mă vedeam închis în această odaie, în care ne aruncase întîmplarea încă besmeteci de cinci-spre-zece ceasuri petrecute în vagon și ametiți de zgomotul ulițelor. Femeiea mea mă îngrijise cu iubire și se arată liniștită; dar simțeam că ieră turburată. De cînd în cînd, se apropiea de fereastră, se uita pe uliță, apoi se întorcea la locul ieî, galbănă la față, de frica acestui Paris mare, din care nu cunoștea nici o pîeatră și care urlă așa de îngrozitoriî. Și ce ieră să facă, dacă nu mă mai trezeam? De ce ieră să se apuce în acest oraș nemăsurat, singură, fără sprijin, reștiind ce-vă?

Marguerite apucase mîna mea care atîrnă fără putere lîngă margina patului; și o sărută, și tot zicea ca o neună:

— Olivier, respunde-mi... Dumnezeule! a murit! a murit! Moartea nu ieră decî nimicire desăvârșită, fiind că auzeam și gîndeam Numai de nimicire mă temeam, diu copilărie. Nu puteam să-mi închipuiî pîierea cu totul a ființei mele; pentru totdeauna, pe veacuri nesfîrșite, fără ca să mai poată începe vre-o dată viața mea. Une-orî mă înfioram, cînd întîlneam în vre-un jurnal vre-o dată din veacul viitoriî: nu voiî mai fi pe lume pe atunci, și anul acela din viitoriî menit a nu fi văzut de mine, mă împlea de groază. Nu ieram ieu lumea, și nu se va nemiciî totul cînd voiî muri ieu?

A visă de viață în moarte, așa fusese totdeauna dorința mea. Dar firește că nu ieram mort. De bună samă că ieră să mă scol îndată. Da, în curînd, mă voiî plecă și voiî prinde pe

Marguerite în brațe, și-i voiū uscă lacrimile. Ce bucurie! Cum ne vom iubi și mai tare. Mă voiū mai odihni încă două zile, apoi voiū merge la administrație. O viață nouă va începe pentru noi, mai fericită, mai mare. Numai, nu mă prea grăbeam. Prea mă înspăimintasem mai innainte. Marguerite greșea că se desna-dejduca astfelii, căci n'aveam putere să întorn capul pe perină ca să-î zimbesc. Acu-și cind va zice din noi :

— A murit! Dumnezeule! a murit! Voiū sărută-o, îi voiū șopti, ca să n'o spariii :

— Dar nu, dragă. Dormeam. Vezi bine că trăiesc și te iubesc.

II.

Pe cind se boceă Marguerite, ușa se deschise de o dată, și cine-vă întrebă :

— Ce-î, vecină? . . . Iear o criză, da?

Am cunoscut glasul. Ieră o bătrîna, doamna Gabin, care locuea tot în acela-și rind, aproape de noi. Se arătase foarte îndatoritoare, de cum am sosit, fiindu-i milă de starea noastră. Îndată ne și povestise istoria ieî. Un proprietariū fără îndurare îi vinduse mobilele, Iearna cealaltă; și, de atunci ședea la otel, cu fiică-sa Adèle, ștremgărită de vre-o zece ani. Amîndouă tăieau abajurii, de abiea cîștigau doi franci pe zi cu asemenea lucru.

— Dumnezeule! a murit? întrebă Iea mai încet.

Înțelesei că se apropiea de mine. Mă privi, mă pipăi, apoi începū a căină pe femeea mea :

— Sărăcuța de D-ta, ce-ai să faci?

Marguerite, obosită, suspină ca un copil. Doamna Gabin o ridică de jos, o puse pe jilțul cel șihiop de lingă sobă; și acolò, încercă să o mîngie.

— În adevăr ai să pășești ce-vă. Pentru că și-a murit bărbatul, știu că n'ai să te omori. Drept că și Ieu, cind mi-a murit Gabin, făceam ca și D-ta și trei zile n'am mîncat nici o fărma-tură. Dar ce-mi folosea; din potrivă . . . haide, lasă, fi cu minte.

Încet încet, Marguerite tăcū. Nu mai putea; și, cind și cind, o apucă încă cîte o criză de plins. Într'acestea bătrina se făcea stăpină în odaie.

— Șezi binișor, zicea Iea. Tocmai Dédé a țeșit să ducă lucrul; apoi trebuie să ne ajutăm vecin cu vecin . . . Iei, si-petele nu le-ași deschis încă toate, dar aveți albituri în scrin?

Auzii cum deschise scrinul. Va fi luat un șervăt, îl întinse pe masa de noapte. Apoi aprinse un chibrit și se vede că în loc

de luminare de ceară puse lingă mine una din cele de pe sobă. Auzeam toate mișcările ieî prin odaie și pricepeam ce făcea.

— Sărmanul! murmură ieă, dar bine că te-am auzit plîngînd, dragă.

Și de o dată lumina slabă ce vedeam încă cu ochiul stîng se stînsese. Doamna Gabin îmi închisese ochii. Nu simțisem cînd a pus degetele pe pleoape. Cum înțelesei o receală începîtuă mă cuprînde.

Dar ușa se deschisese, Dédé intră strîgînd cu glasul ieî ascuțit:

— Mamă! Mamă! știeam ieu că ieăi aici! . . . Ține, ieată plata, trei franci și două-zeci . . . Am adus de lucru două-zeci de duzine de abajururi.

— Țist! Țist! da tacî! tot zicea bătrîna, dar de geaba.

Fiînd că copila ținea tot a ieî înnainte, îi arată patul. Dédé tăcù, simții că se turbură, dîndu-se înapoi spre ușa.

— Doarme domnul? întrebă ieă încetîșor.

— Da, du-te de te joacă, îi respunde doamna Gabin.

Dar copila nu se urnea. De bună samă că mă privea cu ochi spărioși pricepînd ce-vă. De odată o apucă o frică nebună, fugi resturnînd un scaun.

— A murit, o! mamă, a murit.

O tăcere adîncă domî. Marguerite zdrobită în jilț nu mai plîngea. Doamna Gabin se învîrtea prin casă. Incepù a bodogăni:

— Copii știu toate acuma. Poftim aceasta. Numai D-zeu, știe dacă n'o cresc bine! Cînd o trimet la ce-vă socotesc minuntele ca să fiu încredîntată că nu cască gura pe uliță. . . . De geaba, știe toate, dînr'o căutătură a înteles ce-i. Cu toate acestea n'a văzut de cît un mort încă, pe moșu-su François, și atunci ieă numai de patru ani . . . În sfîrșit nu mai sînt copii, pace.

Se oprî și fără altă vorbă sări la alte ieî.

— Știi, dragă, trebuie de îndeplînit formalitățile, declărarea la primărie, apoi amăruntele îngropăciunei. Nu poți să faci trebile acestea. Ieă nu voesc să telas sîngură . . . Ieî! dacă vrei, mă duc să văd de-i a casă Dl. Simoneau.

Marguerite nu respunde. Ieram de față la scen-ele acestea ca de foarte departe. Mi se părea une-ori că zburam în aerul din odaie ca o flăcără ușoară, în timp ce un străin, un lut fără formă ședea nemișcat pe pat. Totu-și ași fi voit ca Marguerite să nu primească îndatoriri de la Simoneau. Îl zărisem de trei patru ori în timpul boalei mele. Ședea într'o odaie de lîngă a noastră și se arată foarte îndatoritoriū. Doamna Gabin ne spusese că ședea numai pentru scurt timp la Paris, că venise să

primească niște bani ce se cuvneau tătîni-su, mort de curind. Ieră frumos, nalt, zdravăn. Il uram poate pentru aceasta. Sara trecută întrase la noi și nu-mi plăcuse să-l văd cum se pusese lingă Marguerite. Ieră așa de frumoasă, așa de albă lingă dînsul!

Și iel se uită pare că voiea să o soarbă, iewă-î zimbea, zicînd că-î foarte bun de vine să întrebe cum îmi merge!

— Ieată și D. Simoneau șopti doamna Gabin întorcîndu-se în odaie.

Simoneau deschise încetișor ușa, și Marguerite, cum îl văzù începù iear a plînge. Acest prieten, singurul bărbat ce cunoștea, trezea întrînsa durerea. Iel nu încercă să o ogoească. Nu-l puteam vedea; dar îmi aminteam chipul lui, și părea că-l vedeam, turburat, supărat că află pe bieata femeie așa de desnădejduită. Și cît de frumoasă trebuie să fi fost, cu părul ieî blond despletit, cu fața-î palidă, cu mînuțele-î iubite, ca de copil, arzînd de friguri!

— Doamnă, zise Simoneau, sînt gata, să vă dau tot ajutoriul, dacă mă însărcinați cu ce-va. . . .

Nu-î response de cît prin cuvinte întretăiet de suspine. Dar, cînd se ducea tînărul, doamna Gabin ieși cu dînsul, și o auzii vorbind de bani trecînd pe lingă mine. Țineau o mulțime de bani formalitățile; și se temeă iea că sărmana amărită nu va fi avînd bani. Ori cum, se poate să o întrebe. Simoneau îi zise să tacă. Iel nu voiea să năcăjască pe Marguerite; va merge siugur la primărie și va regulă toate celea.

După ce se făcù tăcere mă întrebam dacă leșinul miew are să măi ție mult. Trăieam de vreme ce simțeam ce se făcea și zicea în jurul miew. Negreșit că ieră o catalepsie boală de care auzisem. Încă din copilărie, în timpul boalei mele nervoase, leșinasem mai de multe ori și mă trezisem peste cîte va ceasuri tocmai. Negreșit că o criză de acest felii mă tăcuse țapăn, ca mort, și înșelă pe toți. Dar inima trebuia să înceapă a bate, sîngele să îmble ieară-și; și mă voiü trezi și voiü mîngiea pe Marguerite. Cugetînd astfelii, căutam să am răbdare.

Ceasurile treceau. Doamna Gabin adusese mîncare. Marguerite nu voiea să guste măcar. Apoi, se apropiea sara. Pe fe-reastră deschisă, veneau zgomotele din ulița Danphine. De pe sune-tul aramei șfeșnicului de pe marmura mesei de noapte, mi se părù că au pus altă lumînare. In sfirșit veni Simoneau.

— Iei? întrebă încetișor bătrîna.

— Am regulat toate, response iel. Il vor luă mîne la unspre-zece . . . . Nu vă îngrijii de nemică și nu măi pomeniți de asemenea lucruri dinnaintea bieței femeî.

Doamna Gabin tot zise înse:

— Doctorul morților n'a venit încă.

Simoneau se puse lângă Marguerite, o încurăjă, și tăcu. Îngroparea ieră deci pe a doua-zi la un-spre-zece; vorbele acestea îmi resunau ca un clopot în cap. Și doctorul nu mai venea. Iel va înț-lege firește pe dată că nu ieram de cit leșinat. Va ști iel ce se facă ca să mă trezască. Îl așteptam cu o nerăbdare îngrozitoare.

Ziua trecu. Doamna Gabin, ca să nu pierdă timpul își adusese abajururile. Ba chiar, după ce ceru voie de la Marguerite, chemă și pe Dédé, pentru că, zicea iea, nu prea voiea să lase copiii mult singuri.

— Hai, intră, îi șoptea aducînd'o, și nu te obrăznici, nu te uită într'acolo, că dai peste mine.

O oprea să nu cum-vă să se uite la mine, socotea că așa șede mai bine. Dédé, de bună samă, trăgea cu coada ochiului în spre mine, căci auzeam cum o plesnea mă-sa peste brațe. Tot îi zicea cu ciudă:

— Lucrează, ori te dau afară. Și, la noapte, domnul te va trage de picioare.

Amîndouă, mama și fata, se asezase înaintea mesei noastre. Sunetul foarfecelor cînd tăieau se auzea foarte lămurit: să vede că abajururile ierau delicate, căci mergeau greu: le numărăm că să uit frica mea din ce în ce mai mare.

Și, în odaie, nu se auzea de cit sunetul foarfecilor. Marguerite, doborîta de osteneală, trebuia să fi adormit. Simoneau se sculă de două ori. Închipuirea că se folosea de somnul Margueritei, pentru a o sărută pe păr, mă chinua. Nu-l cunoșteam pe acest om, și simțeam că iubea pe femeea mea. Un riset al copilei mă ațîță și mai tare.

— Pentru ce rizi, dobitoac'o? o întreba mă-sa. Te pun în genunchi . . . haide, raspunde, ce rizi?

Copila tăgăduia, se încurcă, nu risese, tușise numai. Ieu, îmi închipueam că văzuse pe Simoneau plecîndu-se spre Marguerite, și că i se părea caraghioz.

Lampa ardea, cînd bătă cine-va la ușă.

— Ieată doctorul, zise bătrîna.

Ieră în adevăr doctorul. Nu-și ceru iertare că venea așa de tîrziu. Fără îndoială, avea multe scări de suit pe zi. Fiind că lampa lumină foarte slab odaea întrebă:

— Trupul ie aice?

— Da, domnule, raspuse Simoneau.

Marguerite se sculase, plină de flori. Doamna Gabin scosese pe Dédé în sală pentru că copiii n'au trebuință să stee la

asemenea lucruri; și se silea să ducă pe femeea mea spre fereastră, pentru ca să o scutească de astfelu de priveliște.

În acest timp, doctorul se apropiase iute. Simțeam că ieră ostenit, grăbit, nerăbdătoriu. Mi-a căutat pulsul? Pus'a mîna la inima mea? N'ași putea să spun. Dar îmi pare că s'a plecat numai nepăsătoriu spre mine.

— Voiți să ieu lampa să vă luminez? întrebă Simoneau.

— Nu, deprisos, zise doctorul liniștit.

Cum deprisos! Omul acesta avea vieața mea în mîni, și credea de pri-os să mă cerceteze cu de a mărunțu. Dar nu ieram mort! Ași fi voit să strig că nu murisem!

— La cîte ceasuri a murit? întrebă iel.

— La șese demineața, respunse Simoneau.

Simțeam crescînd în mine o răscoală nebună, în legăturile ce mă legau. Și nu puteam vorbi nu puteam să mă mișc!

Doctorul urmă:

— Reu timp . . . . Nu te ostenește nemică atîta cît asemenea zile de la începutul primăverei.

Și se depărtă. Vieața mea se ducea. Țipete, lacrimi, ocări mă zugrumau, îmi sfășieau gîtu înțepenit, prin care nu trecea nici o suflare. Ticălosul, deprinderea îl prefăcuse în mașină, și venea la patul morților numai de formă! Nu știea nemică, se vede! Toată știința lui ieră minciună, fiind că nu putea să cunoască numai dintr'o aruncătură de ochiu un viu! Și se ducea, și se ducea.

— Buna sara, domnule, zise Simoneau.

Se făcù tăcere. Doctorul se plecă înnaintea Margueritei, care se apropiase în timp ce doamna Gabin închidea iereastra. Apoi ieși din odaie și îi auzi pașii cînd se scoborà pe scări.

S'a sfîrșit, mă osindiseră. Cea de pe urmă nădejde îmi pierrea cu acest om. Dacă nu mă voiü trezi înnainte de un-spre-zece, mă vor îngropà viu. Și aceasta gîndire ieră așa de îngrozitoare, în cît pierdui cunoștința cu desăvîrșire. Leșinai a doua oară încă mai adînc în leșinul celălalt. Cel de pe urmă zgomot ce simții fu sunetul foarfecelor. Vegherea întristătoare începea. Nime nu vorbea. Marguerita nu voise să meargă să se culce în odaia vecinei. Ședea acoloa, culcată în jilt, cu fața-i palidă și frumoasă, cu ochii închiși și cu genele pline de lacrimi; în timp ce Simoneau, tăcut în întuneric o privea.

(Va urmă).

I. Nădejde.

Căprariul și Jidanul.

(Anecdotă populară)

Un căprariu în oaste s'apucase o dată
Nu știi de ce vină, pe-un jidan să-l bată,
Dar la iel jidanul iute se'ndirjește
Cu 'ndrăzneală mare și se cocoșește,
Și 'ncepù să'ntrebe:

— Cum mă iei de piept
Și-mi trîntești cu pumnul? Cum și cu ce drept? . . .
Iești căprariu dar ș'apoi, la serjent te-oi spune
Și-î vedea tu, lasă. . . .

— Haide du-te spune,
Zise atunci căprariul, vrînd să-l năcăjască.
Iear jidanul hojma cată să-l smerească:
— Ce serjent la tine, zice, nu-î nemică?
Dar Locotenentul?

— Nicî de iel n'am frică.
— Nu ți-î frică? Atunci ține minte, lasă,
Spun la căpitanul.

— Parcă mie-mi pasă.
— Nu te temi de dînsul? Brava, tare bine,
Domnul căpitanul nu-î nemic la tine?
La Maior atunci am să merg să spun
— Spune cît îți place. Du-te chiar acum.
— Spun la Colonelul.

— Haide de! Halal!
Tare-mî pasă mie! . . .

— Spun la general.
— Nicî de iel nu-mî pasă, spune cît îți place. . .
— Vra să zică nimeni, n'are ce-ți mai face?
— Nu.

— Ba zeu? Nu-ți pasă? Chiar te rog raspunde,
Nu te temi de dînsul?...

— Să mă tem? De unde!!
Și . . . sfîrșește o-dată cu prostii de-atale. . . .

— Spun atunci la Vodă, spun Măriei sale
— Ce Măriei sale? Ce-mî mai spui de iel,
C'apoi chiar de Vodă nu mă tem de fel.
— Nu t-mî de nime? . . . Pace? . . . Sănătate? . . .
— Nu.

— Atunci încaltea vină și mă bate.

T. D. Speranță.

Ieste oare spirit ca ce-và deosebit de materie ?

(urmare).

„Opiul, beladona (scoasă dîn mătrăgună), hașișul, eterul, cloroformul, alcoolurile, etc., fac adesea pe oamenii supuși lucrării lor să se creadă schimbați ori în alte persoane, ori în animale sau ființi mai pe sus de fire. Trebuie să credem că oamenii cari se cred prefăcuți în lupi (vircolaci, strigoii, etc.) au ajuns la asemenea închipuire nu numai din pricina unor ațitări ale minței, dar sub înriurirea unor băuturi în cari se va fi aflînd mătrăgună și ciumară (ciumăfae, datura stramonium). Tot ast-feliu voiți spune și despre vrăjitoare, carile, ch'ar înaintea călăului, țineau înaintea că, prefăcîndu-se în diavoli zburători, merseseră, prin văzduh, la întruniri, călări pe cozi de mătură.

„În privința cloroformului, nu-i nici un chirurg cu cunoștinți, care să nu fi auzit pe bolnavul adormit spunînd că-i prefăcut în înger, în serafim, etc., într'un cuvînt, în altă persoană, sau, cînd se trezi, povestind că a visat ce-và de acest feliu; dar nu vorbesc de cît în treacăt despre faptul din urmă, căci studiul visurilor (în cari se schimbă mai mult sau mai puțin personalitatea) m'ar duce pe un teren pe care a-zî nu vreu să pădesc.

„Vedem adesea betivi crezîndu-se cu puteri mai pe sus de cît de obicei ca și cum ar fi alții de cît în starea firească și adesea cred că nu sînt ceea ce-s în adevăr.

Dl. Londet de la Rouen, a scris academieii de medicină din Paris, dînd pilde din cari ar urmà că otrăvirea cu oxid de cărbune poate să facă pe cine-va să nu știe ce lucrează: două persoane otrăvite de acest gaz și-au văzut personalitatea așa feliu schimbată în cît au lucrat pare-că știeau ce făceau și cu toate acestea nu ieră așa, cînd s'au desmetecit nu-și aduceau a minte de nemică.

„Slăbirea minței care însoțește unele boale a putut

pricinui turburării în personalitate. D. Galinier a publicat un exemplu însemnat în *Revue philosophique* în anul 1877. Unul dintre bolnavii lui, pe cînd se ridică de pe boală (suferise de antrax foarte primejdios), deși teafăr la minte, nu se credea tot *acela*: *nu-s iew aice*, zicea iel. Se credea altă persoană, a nume un chinez. . . . .

„Cu toții știm că mulți nebuni se cred altă ce-vă de cît ceea ce sînt: unii se cred împărați, zeii, maica domnului, etc. Această idee greșită iese mai mult sau mai puțin înrădăcinată; ușor îi putem încelci ast-feliu în cît nu mai știu ce să ne răspundă; atunci închid vorba cu fraza următoare: „Poți să spui cît vei voi, de geaba, tot iew is împăratul Chinei, ori maica domnului, etc. . . .” Se cunosc foarte multe fapte de acest feliu.

„P. . . . acuma în vîrsta de 34 de ani, nemăritată, iese închisă de cinci ani la casa de nebuni din Bordeaux. În 1874, fără vre-o pricină cunoscută, și-a pierdut mintea. Nebunia iewi îi o manie liniștită cu aplecare la întristare. De la începutul boalei, credea că iese într'insa altă persoană; acuma această nebunie s'a întărit și mai mult. Ieată ce-mi spune în această privință doctorul casei, D. Tagnet: „Sînt cite-vă luni, mă chîemă de-o parte și-mi zise: „Am să vă cer un sfat, domnule, în privința unei îmfăturii pe care o are *iewa* în țîța dreaptă; *iewa* suferă mult și ar dori să știe ce să facă.” În adevăr P. . . . are în țîța dreaptă o îmfătură neprimejdioasă. O întreb; după răspunsurile iewi, îi încredințată că nu *iewa* însă-și, ci altă persoană are îmfătura în țîță; nu poți să o faci să creadă că chîiar *iewa* o are: „N'am nemică, zice, sînt sănătoasă; dar *iewa* are în țîță o îmfătură care o supără.”

„Cel mai însemnat exemplu cunoscut în știință iese publicat de doctorul Camuset în *Revue philosophique*, a D-lui Ribot, în 1882. Ieată-l pe scurt:

Un tînar de șapte-spre-zece ani, sănătos la trup de

altfeliu, are histero-epilepsie, boală nervoasă, zicem în treacăt, destul de reu definitivă.

„Printre multe alte fenomene ale boalei adecă spazme și altele, iese unul foarte interesant. Într'o zi; după un atac puternic, a uitat tot ce făcuse până în ziua aceea și căpătă o personalitate nouă; toate sînt schimbate într'însul: caracter, simț moral, viociunea minței,..., a uitat până și meșteșugul croitoriei pe care-l învățase cu multă greutate. A trebuit să-l învețe din nou. Personalitatea aceasta a ținut aproape un an; apoi, după un atac în totul ca celălalt, bolnavul a intrat în starea lui de mai înainte căpătîndu-și de-o dată deprinderile, apucăturile, simțul moral și cunoștința meșteșugului. Acuma uitase tot ce făcuse în timpul anului ce se strecurase între cele două atacuri.

„În *Arhivele germane pentru psihologie*, cetim următoarea observație:

„Un agent de poliție primi mulțime de lovituri peste cap și mintea i se turbură foarte ciudat; fără să fie nebun, crede că iel îi doî, vorbind zicea totdeauna *noî* și la masă îl auzi spunînd: *ieu m'am săturat, dar celălalt încă nu*; în sfîrșit încercă să se omoare pentru ca să ucidă pe celălalt. În curînd, și ieră ușor de prevăzut, bolnavul nebuni cu totul și muri. La autopsie s'a găsit că emisferile crierilor mari aveau mare deosebire între dîsele. Astfeliu s'ar înțelege de ce nenorocitul credea că mai iese încă unul într'însul. Faptul se potrivește și cu presupunerea lui Luys care crede că despărțirea personalității în două se poate explica prin lucrarea cînd a unei emisfere, cînd a celeilalte.

„Horeea încă poate pricinui turburări în personalitate; încă de la 1877, am publicat un fapt de acest feliu. Voiu aminti fazele cele mai însemnate.

„Un copil de doi-spre-zece ani și jumătate..., foarte deștept, aveă horeea. Ieată ce fenomene se observau la dînsul: spazme, felurite paralizii, pîderea vorbirei, te-

meri de lucruri închipuite și năluciri îngrozitoare ; tot o dată a pierdut cu desevărsire amintirea despre trecut, a uitat tot ce știea, nu mai putea ceti, scrie, socoti, etc.

„Starea aceasta ținu două-zeci de zile, în timpul că-
rora trăi ca de obicei ; dar pierderea memoriei a
făcut dintr'insul altă persoană ; de patru ori a avut ase-
menea atacuri : acuma a ajuns în vrista de opt-spre-zece
ani, are o personalitate desăvârșită și s'a lecut cu totul.

„Faptul următoriu dă o idee bună despre înriurirea
unei stări bolnăvicioase a sistemului nervos asupra noți-
unei personalității ; o femeie isterică îmi spunea că o da-
tă, stînd la o slujbă bisericească foarte frumoasă, pier-
duse cunoștința despre lucrurile încunjurătoare și zburase ;
nu mai ieră îea, ci un înger plutind în aier și suin-
du-se spre ceriuri. Cercetînd de a mărunțu aflăi că toa-
tă partea trupului și care se așezase pe scaun la bese-
rică nu mai simțea, așa că nesimțindu-se șezînd pe ce-vă
și ajutînd și turburarea religioasă, își închipuise că zboa-
ră, apoi fiind că pentru a zbură trebuiesc aripi, se pre-
făcuse în înger. Cîte minuni n'au tot astfeliu de pricină!...

„Krishaber a descris în 1873, sub numele de *Neuro-
patie cerebro cardiacă*, o stare de boală a sistemului ner-
vos și a întemeiat descrierea pe trei-zeci și opt de obser-
vații.... Deși nici unul dintre bolnavi nu ieră nebun,
totu-și unii se cred dubli, alții se cred altă ce-vă de cit
ceea ce sînt sau își închipue că au în sine încă o per-
soană, etc. Fiind că nu-s nebuni, pricep că se înșală, dar
nu pot să nu creadă în această dualitate a persoanelor lor.

„Somnambuli, fie starea lor venită firește ori prici-
nuită într'adins, pierd noțiunea personalității ; despărți-
rea între viața obișnuită și între perîoda de acces poate
fi desevărsită, absolută ; așa-î de obicei. Într'un cuvînt,
bolnavul, cînd se trezește nu mai știe ce s'a întîmplat cu
dînsul în timpul somnului ; dar își aduce a minte în acce-
sul viitoriu : dacă a făcut vre o crimă ieste ca și cum ar

fi făcut'o altul cine-va, poate zice fără mustrare de cuget că nu-î vinovat.

„Se cunosc multe fapte de acest felii; voiû citã ca tip următorul pe care-l ieu din *Filosofia somnului* de Mac-Nish, p. 113.

„Dyce spune, în *Edinburgh philosophical Transactions*, faptul următoriu:

„O somnambulă, anume Mariea C... iese în chestie.— O slugă, desfrînată și rea, băgînd de samă că tînăra nu știea ce i se întîmplase în timpul atacurilor; aduse pe furiș în casă un tînăr pe care-l cunoștea și-î dădù ast felii chip de a silui pe Mariea. Ticăloșii își aduseră planul la îndeplinire legînd'o cu prostirile; prin acest mijloc și prin altele o dovediră, căci li se împotrivea chiar în starea ieî de somnambulism, cînd se trezi nu știea nemică de cele ce se petrecuseră; dar peste cîte-va zile, cãzînd ieră-și în somnambulism, își aduse aminte de cele petrecute în rîndul celalalt, și povesti mamei sale cu toate amănuntele crima ce se făcuse.

.....

„Din toate boalele nervoase, isteria pricinuește mai multe turburări în personalitate, această boala predomină în patologia femeii. De aceea la femei se cunosc mai multe turburări de feliiul acesta; cele mai însemnate fapte cunoscute sînt cazurile în cari bolnava, trăind ca toată lumea, pierde, pe timp mai lung sau mai scurt, amintirea despre o perioadă a vieței; această pierdere de memorie iese une ori aproape desăvirșită, totdeauna înse destul de mare pentru ca zeul să fie atins în unitatea sa, și pentru ca persoana bolnavă să aibă ca două vieți, despărțite prîn o perioadă scurtă de trecere. Ribot în cartea lui despre aceste boale a zis foarte bine că-i vorba în cazurile acestea de boli de memorie. În adevăr, dacă o persoană poate cugeta că-i două, sau că alta a făcut un fapt ce a uitat, noi înse vedem că-i tot aceea-și persoană și că, faptele îi sînt ciudate și nepotrivite între dinsele,

pentru că lipsește legătura ce se află la oamenii sănătoși între toate faptele lor.

„Un jurnal medical din Statele Unite, *Medical Repository*, a publicat, la 1816, o observație care a ajuns veștită, sub numele de *Istoria damei americane a lui Mac-Nish*; observația a făcut-o doctorul Mitchell, care cunoștea amănunțele de la maiorul Elliot, profesor la Academia militară din West-Point. Citiți va anii mai pe urmă a fost reprodusă de Franck, în scrierea sa despre patologia internă, și în sfârșit, în anii din urmă, de către Mac-Nish, în *Filosofia somnului*; cei mai noi au luat-o de la acesta.....

„O femeie tânără, învățată, bine crescută și de altfel sănătoasă, fu apucată de-o dată, și fără ce-va semne prevestitoare, de un somn care ținu câte-va ceasuri mai mult de cât de obicei; când se trezi, uitase tot ce știea, ... nu mai știea nici cuvinte, nici lucruri; și trebui să o învețe din nou, a ceti, a scrie, a socoti; puțin câte puțin se deprinse cu persoanele și cu lucrurile ce o încunjurau, cari erau pentru dinsa ca și cum le-ar fi văzut pentru întâia-și dată; înaintă răpede. După cât-va timp, mai multe luni, fu cuprinsă de un somn asemenea cu acel de care am vorbit mai sus și când se trezi, se află în aceeași stare în care fusese înaintea somnului celuilalt; dar nu știea nimic despre timpul ce se strecurase între cele două somnuri; în scurt, în starea veche, nu avea nici o cunoștință despre cea nouă. Așa numea iewa cele două vieți, carile se urmau fie care de o parte și în una din carile știea numai cele ce i se întâmplase în aceasta, despre cele petrecute în cealaltă n'avea idee. Timp de patru ani se repetă asemenea fenomene. Într'o stare sau în cealaltă, n'are nici o amintire despre dualitatea persoanei sale, iewa în tocmai pare că ar fi fost două persoane străine una de alta; de pildă în *starea veche* are toate cunoștințele căpătate în copilărie și în tinereță; în *starea nouă*, nu știe de cât cele ce a învățat în această stare.

Dacă face cunoștință cu cine-va într'o stare, trebuie să facă și în cealaltă, pentru ca să-l cunoască desăvîrșit. Tot așa pentru toate. În starea veche are scrisoare foarte frumoasă, aceea pe care a avut'o totdeauna, în timp ce în starea cea nouă scrie urît, strîmb, ca un copil; pentru că n'a avut nici timp nici mijloace să se învețe a scrie mai frumos. Fenomenele aceste au ținut patru ani și iea ajunsese să nu întimpine multe greutateți în legăturile cu familia sa."

„Ieată cite-va fapte din cartea lui Ribot.

„O femeie în vrîstă de două-zeci și șese de ani fu apucată, după o muncă prea multă, de un atac de isterie foarte tare. După dînsul, pierdù mai toate amintirile; ast-feliu, deși, înainte de boală, trăiea dînd lecții, uitase cu ce se scrie și nu înțelegea ce se face cu o peniță sau cu un plumb. După cite-va săptămîni înse își veni în fire cu desăvîrșire.

„O femeie tînără, puternică și sănătoasă, ieră cît pe ce să se înnece într'un riu. Cînd își veni în fire, își pierduse toate simțurile afară de vîz și pipăit; ieră ca un animal fără creeri; personalitatea îi ieră așa de schimbată în cît trebuî să o învețe din nou toate celea. Starea aceea ținù cite-va luni, în timpul cărora experiența din fie-care zi și îngrijirile familiei o făcuseră să știe multe; de alt-feliu ieră sănătoasă. Într'o zi, sub înriurirea unei gelozii foarte strașnice de o dată îi veni în minte tot trecutul și se trezi ca dintr'un somn îndelungat de două-spre-zece luni; dar pierdù amintirea de cele ce i se întimplaseră în acest din urmă timp. Personalitatea ieî, mult timp schimbată, ajunsese ieară-și întregă ca și mai înainte.

„Profesorul Sharpey spune istoria unei femei de două-zeci și patru de ani, care căzù într'un somn ce ținù două luni. Voiu spune, în treacăt că acest fenomen, somnul numit letargic, nu-î rar la isterice. Cînd se trezi, ieră pare-că altă persoană; uitase aproape tot ce învățase;

toate i se păreau nouă. Trebui să o învețe din nou și să o deprindă, și s'a reușit a face dintr'insa o persoană care trăiește ca toată lumea. Totu-și să nu uităm că, deși iese tot aceea-și femeie, inse alt *ieŭ* o însuflețește.

(Va urmà.)

I. Nădejde.

GĂTEALA.

(sfirșit).

Se vede de pe cele spuse în sociologie că gustul de a se împodobi ie aproape așa de vechi ca și omul, la început grosolan, merge tot rafinându-se, și putem zice că civilizația nu a lucrat de cit puțin spre a-l micșurà (cîndŭe vorba mai ales de femeii), ci din contra; gustul, folosindu-se de știință, a putut să se desvălească și să se iscusască din ce în ce mai mult.

Îndeletnicirile omului au mare înriuire asupra chipului de viețuire și prin urmare și asupra îmbrăcăminteii. Voesc a face o paralelă între hainele bărbătești și cele femeiești. Prin veacul de mijloc hainele cavalerilor puțin se deosebeau de ale femeilor, căci și ale unora cit și ale altora ierau cu colorii bățătoare la ochi și împodobite cu fir și cu dantele. In locul acestora găsim a-zii hainele bărbătești aduse, putem zice, la cea mai simplă expresiune; de obiceiŭ iele sînt cu colorii închise și fără urmă de încărcătură. Sau să luăm pălăriile bărbaților și ale femeilor, poate fi vre-o asemănare între una și alta? Pălăriile bărbătești sînt simple, menite a apăra capul de frig orî de soare, pe cînd ale femeilor sînt numai flori și cordele puse orî prea pe ceafă orî la o parte așa că slujesc mai mult ca podoabe de cit ca pălării.

Dar despre gâteala capului? Ce deosebire între tăierea părului a-zii la bărbați și între vechea și neuitată perucă, pe care o purtau cu atita fală oamenii veacului trecut?

Dacă vom observà la bărbați gustul juvaerilor vom aflà că și aice ieï sînt cu mult superiori. De exemplu, cine vede a-zî un bărbat cult cu degetele pline de inele? Mult de are unul ca o amintire la care ține. Cîți-va anî în urmă mai aninau pe la ceasornice lanțuri cu soiū de soiū de medalioane ori podoabe, dar a-zî le-au cam părăsit și mai țintesc să nu poarte nici lanțul; în adevăr că ie cam caraghioz de a-și legà lucrurile de sine fără de scop, de ce nu ar legà atunci și punga cu un lanțujel ori țigaretă? Mai ie de observat că bărbații n'au obiceiul ta-tuărei, ciuntirei ori boirei pe obraz sau pe trup; doar niște excepții (cum ie tăierea împrejur la Evrei, trecută sub formă religioasă). Sigur și bărbații au sădit în ieï gustul gătelei; dar a-zî soiul gătelei lor a luat un așà mers că unul care arată asemenea aplicări ca ale femeilor nu ie de cît luat în batjocoră și sters din șirul oamenilor serioși. Ar zice unii că și ieï se țin de modă,... dar ce modă? Totul ie cît se poate de redus și așà feliū făcut în cît această grijă le absoarbe cît mai puțin timp. La ieï cea mai mică încărcătură ar fi tot așà de ridiculă, cum femeilor li se pare de ridiculă o haină femească de tot simplă. Ce ați zice de un bărbat cu cravată albastră ori roșie? Cu drept putem zice că hainele bărbătești de a-zî întrunesc aproape mai toate calitățile: simple, îndemănatece, sprintene, lăsînd libertate corpului și prin urmare mișcărilor. Mai mult încă, nu se vede în iele pretenția de a străluci aninînd dincoace un fiong, dincolò o cordea, mai colò o dantelă și așà o încurcătură care n'are alt plan de cît a exagerà ori a falsificà unele părți ale trupului arătîndu-le așà cum nu sînt.

Nu știu ce a lucrat la formarea modelului de haine bărbătești așà de simple cum sînt a-zî, poate ocupațiile lor mai serioase, mai fixe; căci cine își poate închipui un om de știință stînd ceasuri la oglindă, spre a-și drege fața ori a se încorsetà și a-și aninà feliū de feliū de țarțamuri. Cînd capul lui ie plin de iubirea științei, și de dorința descoperirilor, cînd are de stat ceasuri în labo-

ratoriū, nu poate și n'are vreme să se îndeletnicească cu găteala. Nu fac de cît o simpă presupunere, se poate ca lucrul să fie cu totul alt-feliū; nici nu credem că fie care bărbat, pe faptul că poartă haîne simple, ie serios și nu ie cochet, știm bine că sînt și dintre ieī o mulțime; noi înse nu facem aice descrierea caracterelor ci a haînelor.

Să nu se creadă că dacă laud moda bărbătească așī fi în stare să spun că ie bună și pentru femeī; dar pot spune că rochia femească, poate fi mult mai simplă de cît ie a-zī.

Să vedem puțin moda femeilor, ie oare deosebită mult de a selbatecilor. Să începem cu găteala capului. Ciți-va ani în urmă, orī cine își aduce aminte de minunata modă a cocurilor, adevărate panerașe purtate pe cap de femeī: unele cocuri ierau de cozi, altele de zuluși, altele numai crețe; bandoane pe sub păr, ieră o adevărată nebunie, femeile se întreceau care de care să aibă capul mai caraghioz: așā ieră modă nici mai mult nici mai puțin. Această modă nostimă nu ieră ce-vă nou; în veacurile trecute femeile purtau pe cap construcții întregi de păr. Am văzut că o modă asemănătoare se găsește la mai mulți selbateci, ieī ridică părul pe coji de copac și il încleie cu cleiū. Încetul cu încetul moda a căzut și a-zī nu mai avem asemenea privești. Au ramas încă cozile false, zuluși, etc. Cu încetul poate vor pieri cu totul, dacă vre o modă din Paris nu le va aduce din nou.

Moda parfumărei în care întră mai cu samă sulimi-neală, ie în floare în toată Europa și mai cu samă în Orient. Cu aceea-și furie cu care am văzut că se boesc selbateci, se boesc și femeile Europene: Pudră pentru blonde, pentru brunete; ape virginal, apă de Geneva, apă de Turin, pudra „Veloutine Feccere“, „Amestecul Calyor“, „Crema reginei Margareta“; „vinaigre hygienique“; feliū de feliū de cozmétique și de pomăzi pentru păr, unele spre a-l face să crească (!) altele spre a-l boi fă-

cîndu-l din negru blond și din blond negru după gust; boiele roșe pentru buze și gîngeni, boiele pentru sprincene și gene; nici unghiile n'au ramas uitate și ieie sînt boite cu roș închis ori deschis, după gust. Asemenea mijloace de sulimineală sînt cu mult mai pe sus de ale selbatecilor; căci la noi tot soiul de șărlătanî știu să se folosască de slăbăciunea femească, înmulțînd pe fie-care zi așa numitele obiecte de toaletă.

Terancele se boesc cu frunzișoară, un soiū de hîrtie roșie, tîrgovețele, dacă nu le dă mîna sau nu știū despre dresurile din Paris, se boesc cu blaivais (ceruță) amestecat cu apă de tămîe. Pudrele, suliminelele și parfumurile sînt vărsate cu îmbelșugare peste femeî, ieată un castih de parfumurî: *buchet de trandafir*, *buchet sărut furat*, *buchet de vanilie*, *buchet de amor*, etc. Multe din acestea pot fi chiar vătămătoare și ce rol au oare ieie? Balzac, mi se pare, a zis bine: „pour sentir beau il ne faut rien sentir”. Ie natural și plăcut ca trandafirul să mirose a trandafir, rozeta a rozetă; dar omul să se îmbălsămeze ca mumiile egiptene, ie cam ciudat. Sfirșesc și despre sulimineală, zicînd, ca și D-rul Letourneau, că ie „un fait de survivance”, nădăjduind că îndeletnicirele serioase, urmări ale unei educații științifice, vor șterge și acest păcat strămoșesc.

Modèle de straie sînt peste măsură de încurcate și de încărcate, nu ie nevoie să le descriem, ori cine le vede. Ceea ce ie însemnat în îmbrăcămîntea femească, ie *brasi-riul*, acest instrument de tortură, care calicește o mulțime de femeî. Închipuți-vă o încingătoare care stringe mijlocul și jumătate de piept și de pîntece, și care ie aproape ca solidă, de vreme ce ie formată din vr'o două-zeci și șese de balene cusute pe o pinză destul de tare. Doctorî însemnați au scris în contra *brasierii*, dar degeaba, acestea sînt lucruri în cari mîntea n'are nici un rost, ci numai simțirea. Li s'a năzărit femeilor: că a avea talie ca de furnică ie frumos și cu prețul vieței voesc să o aibă. Ie cunoscut de pe cadavre că brasieriul strică cu desăvîrși-

re taliea ghemuind toate măruntaiele. Să nu ridem de selbatecii cari turtesc capul copiilor între două scinduri, ori de Chineji cari înfășură cu curele picioarele fetelor de mici ca să nu crească, cînd la noi se atacă cu brasierul organele cele mai principale ale vieței ca plămîii, inima, stomahul, etc. Nu, în asemenea gusturi nu stăm de loc departe de ie și puțin de zgîriem vedem că ies la iveală niște gusturi tot așa de selbatece ca și ale lor. Să nu ni se zică că mărim lucrul, de vreme ce brasierul cu toate relele ce aduce, ie obligătoriu în școli și în societate. A avea taliea subțire ie idealul suprem al celor mai multe femei; îmi amintesc de una, mamă cu mai mulți copii și amenințată de atac, care istorisea cu mulțămire că la bal toată lumea o admiră pentru talie. Judecați numai pentru ce caprițiū nebun își grăbește moartea, lăsînd niște copii orfanî. Nopti nedormite, însoțite de osteneală jocului și de stringerea brasieriului și-apoi să ne mai mierăm că mor atîtea femei atăcate!

Dar ce să mai zicem de încorsetarea femeilor grele? Cine nu știe că toate se string ca apucate de un vîrtej; nu vor să înțeleagă nici de doctor, nici de bărbați și cu atît mai puțin de judecată. Ca să nu se creadă că spun niște născociri de la mine voi cită ce-va din Dr. Serain: „Hainele femeilor grele trebuie să fie slobode și largi. Trebuie de scuturat prejudiciul unor femei, cari prin o pu-doare reu înțeleasă ascund îngreunarea, stringînd și apăsînd pintecele și purtînd corsete spre a-și formă taliea. Ori-ce femei grea ar trebui să aibă înțelepciunea de a nu pune de loc corset. Ie de mare trebuință ca măcar atuncî să nu fie strînse.

„Asemenea piedeci îngreuează funcțiunile intestinelor, circulația plămîilor și a abdomenului; tot aceasta ie și pricina cea mai puternică a căderilor și schimbărilor din loc ale matricei așa de dese a-zî. Mai cu samă această apăsare împiedecă creșterea copilului, și adesea îl face să ie o poziție rea, ceea ce duce la naștere grea și primedioasă“.

Să venim acuma la rochiile, mantele, etc. aice ie un turnul lui Babel, o rochie din sute de bucăți, fioguri și dantele de sus până jos, o adevărată beție de petici. Colorile bătătoare la ochi au cam căzut dela modă, dar nu se știe dacă în o bună demineată nu te trezești iar cu iele, căci nimic mai capricios de cât moda; cum ie exemplul cu *turnurile*. Sînt vr'o zece ani de cînd ierau la modă și ieată că a-zî ieiar le vedem în toată floarea vieții lor; fie zis în treacăt o modă destul de nebunească a-și face dinapoî un gheb, parcă ar voi să întreacă pe femeile Bușmene. A-zî-mîni ne vom trezi cu moda malacoavelor! Ce mai frumoasă modă, D-zeu s'o ierte, femeile par-că ierau niște poloboace, cu toate acestea a fost și a trăit ani întregi. Gustul de colorii strălucite a remas încă în costumele de bal, în pălării, cât și în, așa numitele, *costume naționale*; roș, galbăn, albastru, verde, mărgele, fluturi, toate le întînelști cu îmbielșugare, o îmbrăcăminte care nu face mare cinste veacului al nouă-spre-zecelea, dar pe care patriotele noastre s'au pus din răspuțeri să o desgroape. Mai bine făceau de-î băteau încă un țeruș în piept ca la strigoii, căci moștenim destule urme de selbătăcie fără a fi nevoe să mai desgropăm pe cele moarte. Ce mai nălucire, dacă cred că prin asemenea lucruri vor reînvia (?) naționalitatea romină!

Dacă venim să observăm gustul de juvaeruri, de lucruri strălucitoare, tot la femeii îl găsim mai temeinic; bortele la urechi o urmă așa de veche și așa de selbătecă, nu sînt pentru alta menite de cât pentru a putea pune podoabe. Brățele adesea cîte două pe o mîna, colete, cruceliți, diademe, broșe,.... Până și din ceasornic au făcut un ornament, punînd un lanț pe după gît și mai făcînd cu iel florii de piept, așa că adesea ceasornicul împlinește o slujbă pentru care nu ie merit. Adesea femeile poartă pe dînsele averi întregi.

Din toate cîte am văzut putem închiè că găteala sub ori ce formă, ajunge la femeii un soiū de patimă, un soiū de ideie fixă. De aice la nebunie nu ie de cât un pas, do-

vadă sînt cazurile cu femeile cari fură de prin magazii, nu de nevoie ci pentru un gust, orî mai bine o boală, o nevroză. Nu îe o nebunie a-și riscă cîntea pentru niște petici, orî a-și părădui averea, sau a-și mucenici bărbatul să le facă lux? Și la toate acestea femeia îe pregătita de mică, a-zî o leacă de gust pentru lux, mine o leacă, până ce încetul pe încetul, pic cu pic se face mult.

Gustul gătelei îe destul de înrădăcinat în fie-care, fără a mai fi nevoie să-î dăm ajutoriū; tocmai ceea ce se face în toate școlile. La examene fetele să gătesc ca și la bal de la mică până până la mare, ba mai mult li se impune chiar; prin pensioane directoarele și guvernantele țin ca lege de a nu fi îmbrăcate de cît în catifea, mătasă și dantele, cred, se vede, că alt-feliū și-ar pierde „prestigiul.“

Haîne strălucitoare găsim încă la preuți și militari. Odăjdiile preuților sînt albastre orî roșe și împodobite cu fir. Haînele Vlădicilor sînt de catifea orî de matasă, mitrele sînt bătute cu pietre prețioase, așa că numai a urma-î de ai lui Christos nu samănă; căci îel zicea să nu poarte două haîne.

Priviți haînele militarilor cu ce gust le-ar purtă orî ce selbatec! Roș, albastru, verde, galbăn, toate le găsești, încărcate cu țarțamuri și panglice de fir; apoi coîfuri strălucitoare, cu panase roșe orî albe, filfiind: toate nu sînt de cît urmă unui gust selbatec, menite toate să pieară. Cetitorii mă vor iertă dacă găteala mi-a fost cam lungă și plictisitoare, așa sînt bucățile din sociologie, altele mai plăcute altele mai neplăcute; și iū bine că adesea am abuzat în încercările mele de *buna voință docilă cu care cetitorii mi le primesc*, cum chiar Dl. Misir *diletante* în economia politică, are bună voință a-mî spune, dar ce îe de făcut: a face greșeli îe lucru omenesc, cum se va încredința și Domnie-să prin propiea sa experiență.

Sofiea Nădejde.

Despre chipul cum se poartă popoarele selbatece cu copii și cu tinerii.

(sfirșit)

Titul articolului nu se prea potrivește cu materia ce va cuprinde această parte din urmă, căci voiți vorbi acum despre chipul cum se poartă popoarele *civilizate* cu tinerii. Dar să fie oare chiar așa de nepotrivit, cum s'ar părea de o cam dată? Nu cum-va, căutînd bine, am găsi că putem să ne numărăm și noi, oamenii veacului al nouă-spre-zecelea între selbateci; i-ar pe de altă parte că un grad oare-care de civilizație nu lipsește nici omenilor celor mai de jos? Firește că deosebirile sînt numai în grad și că nime, afară de unii oameni mulțamiți cu totul de starea lumii de acum, nu va crede că omenirea a ajuns la culmea civilizației, cînd majoritatea popoarelor civilizate iese încă aproape cu desăvîrșire neluminată în privința inteligenței și jos de tot în privința materială și morală.

Dar să lăsăm la o parte cugetările de acest fel, să nu ne ducă prea din cale afară și să vedem în scurt cum să poartă oamenii din țările civilizate cu copii

În privința pierzaniei este fapt cunoscut că se obișnuete foarte mult și că mulți au făcut avere numai ajutînd femeilor să piardă copii. Cele bogate caută să se mîntuie de asemenea sarcină, căci deși puțin dar tot le încurează de la petreceri; altele își aduc a minte de rușine și de gura lumii tocmai prea tîrziu și caută chipuri să scape de copil. În popor sărăciea face pe multe fete și femei să bea gaz și cite alte lucruri mai primejdioase ca doar ar scăpa de copil. Se întîmplă și în popor că la unele femei pricina pierzaniei pricinuite în adîns să fie tot un felu de rușine cînd nu se rușinează de felu că lumea le știe ce viață duc.

Despre prunc-ucidere se știe de asemenea că nu-î lucru rar, se află unele cazuri și se pedepsesc, dar cite remin necunoscute, mai ales pe la sate unde nu mai vine nime să vadă, dacă copilul a murit ori a fost omorît! Auzi numai că cutare femeie și-a înădușit copilul dormind alături cu dînsul . . . se îngroapă și pace bună, cine știe de n'a fost înădușit într'adîns? Pe urmă cîți copii mici nu mor din bătăi și din neîngrijire: „Crapă drace, zice mama, că mai bine ți-a fi în mormînt.“

Un mod de a omorî copiii este aruncarea pe uliți ori pe la casele oamenilor. Dacă-l găsește cine-va la timp, poate scăpa cu viață bietul copil și poate că să găsească oameni doriți cari-l ău și-l cresc ca pe al lor. Dar cîți nu mor de frig ori omorîți de dobitoace! Prin unele locuri sînt case în cari se pri-

mesc copiii pe carii leapadă părinții, dar vai de viața lor cît sînt de bine îngrijiți: mor pe-un cap și drept că n'au nici la ce trăi, căci dacă ajung mărișori îi dau ca pe niște adevărați robi pe la tot feliul de oameni cari au gust de slugi fără plată! La noi în România se strigă necontentit că stă poporul pe loc, că neamul nostru se înmulțește foarte încet și cu toate acestea copiii, cari ar trebui să fie așa de prețioși, sînt trăcțați în orfelinatele în cari încap ca niște dușmani și hoți cari vin să iea ce-vă din pungile Domnilor îngrijitori! A aruncă pe uliți sau a vinde la robie tineri,— cînd ar fi așa de ușor lucru de crescut cum se cade și de dat fie-cărui meștegul cu care să se hrănească,— mi se pare dovadă sigură de lipsă de milă pentru copii, o urmă de selbătăcie.

Încercările asupra copiilor încep, mai cu samă la noi și la Ruși, o dată cu ducerea la botez. Se poate mai mare nesocotință de cît obiceiul de a viri în apă rece, chiar iearna, copii mici în localuri cum sînt beserecile în cari se botează copiii, ori chiar în apă de riu, la produv, cum se face la Ruși? — Ași voi să văd ce mutră ar face preotul și ceialați oameni bătrîni, cari cu cea mai mare liniște sufletească desbracă copilul gol goluț și-l acufundă de trei ori în apă rece, spunîndu-i niște lucruri de cari puțin folos poate prinde copilul, cel puțin atunci,—ce mutră ar face, zic, dacă le-am face lor ceea ce faceți copilului? — Mi se pare că nu s'ar bucură toc-mai mult. Și știți ce ne respund, cînd îi apucăm și le arătăm lămurit cît de rea pentru copil iese asemenea scaldătoare rece? — „Că copilul îi piele de drac și că lor nu le pasă de una de două și că la urma urmei dacă vor muri cei mai păcătoși nu-î nici o pagubă, că viața-i destul de grea chiar pentru cei teferi, dar pentru cei bicanici încă!“ — Păcat numai că asemenea idei samănă întocmai cu ale selbatecilor și că nu gîdesc că adesea un om poate fi toată viața slăbănog din pricina sfîntului botez.

Această gîndire selbătăcească că copilul are piele de drac se arată prin fapte de tot feliul și prin zicale. Cine nu știe că copiii sînt tot de a una îmbrăcați mai subțire de cît cei în vrîstă sub cuvînt că trebuie să se deprindă cu frigul?! Cine nu știe că hrană cea mai rea, odaiea cea mai proastă se dă copiilor, sub cuvînt că trebuie să-î deprindă cu greutățile vieței! Toate aceste lucruri cu desăvîrșire vătămătoare pentru sănătatea copiilor sînt date pe fațe de filosoful englez H. Spencer în scrierea sa despre educație. Noi am publicat o prescurtare a acelei cărți în anul I-iu din „Contemporanul“, cetitorii revistei noastre își vor fi amintind de ideile filosofului englez în această privință. — De cîte ori nu auzim zicîndu-se: „bun, reu—copiii minîncă.“ Da minîncă, dar dacă n'au cît și cum le trebuie li se schilodește toată dosvoltarea intelectuală, fizică și morală.

Altă chinuire a copiilor iese modul cum găsesc de cuviință a-î învăța. Bătaea, postul, punerea în genunchi, urechelile și alte frumuseți de acest felii se obișnuiesc și în case și la școli.— Proști am fi dacă ne-am închipui că face vre un efect toată larma ce facem prin articole atît noi cît și alții prin alte jurnale! Cu totă stăruința și siguranța spunem și acuma că aproape în toate școlile primare nu se cunoaște alt mijloc de a disciplina copiii de cît bătaea. Asemenea mijloc se întrebuițază și prin școlile mai înalte, sînt școli normale (nu în Iași, cel puțin acuma) în cari se bate în toată regula și viitorii profesori sîtești pe lîngă slabe începuturi de știință, învață (prin deprinderi practice făcute asupra lor) prețul unei palme, al unui pumn sau al unei tîrnueli de păr—bine și la locul ieî făcută—și firește că asemenea deprindere va jucă mare rol în civilizarea fiilor de țeran cari neavînd în cotrò vor fi siliți să urmeze la școală.—Postul iese și mai obișnuit de cît bătaea; la asemenea lucru se pedepsesc cu cea mai mare ușurință copiii cari n'au avut fericirea să priceapă ceea ce de multe ori nu pricepe nici profesorul care-și dă mutră de adînc cugetătoriu, spunînd niște neghiobii de care ar rîde ori cine va avea cît ie negru sub unghie cunoștinți în materia de care i vorba.

Dar și la noi, ca și în veacul de mijloc și la selbateci, își închipse profesorii și părinții că copiii trebuie trăcțați ca niște hoți de codru și că de la dînsi nu se poate scoate nemică de cît prin frică, căci „frica-i din raiu” și „frica de D-zeu iese începutul înțelepciunei”, după înțelepții din feliiul căroră avem fericirea de a, avea cîte va modele în redacția așa zisei „Reviste teologice” plină de fiere și de venin, întocmai cum se cuvine unei reviste care s'a pus să apere ideile blîndului Isus, care a zis: „Cine te va lovî peste obrazul drept, întoarce-î și pe cel stîng”.

Aceste aplicări la ascetie moștenite de la creștinism nu știm cînd le vom vedea pierînd în sfîrșit din o societate în care religia n'are ce căută nici pentru oamenii culți nici pentru ceialalți.—Noi de o cam dată ne facem datoria de a arăta că dușmăniea în potriua copiilor iese o moștenire de selbătăcie și că cu cît va înnaintă civilizația cu atita copiii vor fi mai bine trăcțați și iubiți mai mult.

Dușmăniea sau cel puțin necunoștința despre nevoile copiilor se vād și din munca intelectuală zdrobitoare ce li se impune din cea mai fragedă vîrstă.—Ori ce joc, ori ce veselie sau hohot de rîs, care poate dovedî că copilul iese sănătos, se privește de cătră unii oameni căpătinoși curat ca o insultă adusă demnităței lor! Numai acela copil iese bun, cuminte și detreabă care ca un moșneag va ședeă pesomorît zile întregi fără să zică un cuvînt, acu-

fundat în cite-va rînduri, adesea, pline de lucruri neînțelese de diusul . . . și poate și de cel ce le-a scris.

În internate se știe că mîncarea, căldura, primblarea, jocul vesel, etc. sînt date foarte cu mare economie; dar muncă pentru minte, adesea nefolositoare și mai tot dea una neplăcută se dă cu galantomie, se înțelege . . . părinții voiesc să aibă de arătat „des petits prodiges“, adică copii geniali, cari adesea ies niște vite încornorate și sînt lăsați în urmă de acei cari în școli i erau „clasificați“ la urma urmei . . .

Dușmănia în potriua tinerilor iese o urmare a dușmăniei în potriua copiilor. Fărăște că tin-rimea iese afumată dacă ține cu bătrîni; dar numai să îndrăznească a se arăta de alte idei și atunci toate afuriseniile vor plouă pe capul ieî... Nime nu voiește să se gîndească a lăsa tinerimea slobodă să se desvolte cum se cuvine, dîndu i numai la îndămină materialul sigur cunoscut până acuma și punînd'o astfelîu în stare a judecă asupra faptelor și a-și face idei de cari să se călăuzască mai tîrziu cînd se va amestecă în valurile lumei sociale. Nu, toți caută, plîu de violenție, să imbuibe tinerimea cu credințele lor, bune rele cum a voit întimplarea, și strigă de răgușesc în potriua celor ce le fac încurcătura—opriud până la un punct pe tineri a cădea în mreșile întinse. — Noi cel puțin nu cerem alta ce-va de la tinerime de cît să asculte și zisele noastre, să iese din cele ce vom spune faptele și să caute a-și face idei despre adevărata stare a lucrurilor din lume priu cercetare și cugetare îndărătnică.

Cum că tinerimea iese privită cu neîncredere și asprime se vede și din faptul că chiar și la facerea căsătoriei—bătrîni tot se cred în drept a hotări ieî pe cine să iese feciorul sau după ciue să meargă fata; cînd ar trebui să se mărginească numai la sfaturi și la educare potriuită, din vreme, așa că tinerii să fie în stare a se hotări numai bine în toate cele ce vor avea de îndeplinit în viață.—Dacă se presupune un tinăr ori o tinără așa de lipsit de judecată în cît să nu-și poată da samă de face bine sau reu—atunci ne întrebăm cu ce felîu de așteptare îi căsătoresc și prin urmare îi fac să aibă a-zî mine în mîele lor un copil de crescut? Dacă cu doi—trei ani înapoite i erau așa de tehuî că aveau nevoie să fie duși de nas de părinți în alegerea unui soț, atunci prin ce minune, mai mare de cît prefacerea lui Nabuhodonosor în dobitoac, au primit tot aceia-și tineri înțelepciunea convenită pentru a călăuzi desvoltarea fizică intelectuală și morală a unui copil?

Din cele spuse aice nu ar trebui să se grăbească unî a trage în data închiere că noi am fi de idee să se amestecă tinerimea

necoaptă încă în luptele sociale, politice, etc. — iese departe de noi asemenea idee greșită... Nu sîntem noi dintre acei cari au găsit de cuviință să amestece aproape copiii în turburările de la 48 sau chiar și în alte mișcări mai nouă sub cuvînt că în tinerețe sentimentul dreptății, nobleța inimii, focul patrioti-mului arde mai vajnic de cît în oamenii în vîrstă. Noi știm că nici tinerii nici bătrînii nu vor folosi ce-va omenirii, dacă se vor luă numi de pe închipuiri nesprijuite pe o cunoștință adîncă a societății—nici tinereța nu face pe om cu simț drept pentru ce iese bine de făcut și ce nu, dar nici vîrsta mai înaintată—Unul care zeci de ani și-a căutat de negoț ori de alt meșteșug—nu se face prin aceasta în stare a-și da păreri bune în privința stărei societății.—Vedem din nefericire la ce teliu de alurări ajung tinerii ca cei de la „Deșteptarea“ din București și scenele hazlii ce le provoacă Mesia negustorilor prin scoalele de copii mai mari sau mai mici din tîrgurile pe cari le fericește cu discursurile și cu poeziile D-sale. Dar să nu alunece condeii în asemenea chestie, aiurea îi va fi mai bine locul și vom putea spune tot ce avem de spus.

Ca închiere zicem, că și în privința purtării cu copiii și cu tinerii, omenirea, chiar cea civilizată, stă încă adînc înglodată în noroiul bărbăriei. De abia au început oamenii luminați, cuge-tători însemnați din Apus, a arată greșelele ce le facem și destul de o dată dacă vom cunoaște că nu ne purtăm bine cu copiii și cu tinerii și că mai totdeauna cînd le presupunem apucături drăcești și ne mîniem pe dișii — sîntem noi greșiți că nu știm cum să-i creștem nici într'o privință — Așa numita metodă intuitivă a ajuns în minile neghibace ale profesorilor noștri mai ales de pe la școalele primari o comedie în toată regula. Cine a avut noroc să cetească vre o dată *Școala rurale* ori „*Revista*“ profesorilor din județul Tulcei, va putea să judece. Vom arată cîndva în ce chip cîndat aplică domni în chestie teoria intuiției. Facem excepție pentru un articol al unui domn institutoriu, Mironescu, din județul Neamț, care a publicat în *Asachi*, un articol foarte însemnat despre rolul învățătorului. Firește că nu putea articolul să nu cuprindă ce-va greșeli, dar, ori cum, ar trebui să dea de gîndit celor ce scriu prin *Școala rurale* și alte reviste de acest felii.

Omenirea înse merge înaintea, să avem încredere ; unele po-poare pier, dar iese de crezut că poporul nostru nu va fi din acestea.

I. Nădejde.

Din poemele în proză ale lui Turgheniev.

Tot ne luptăm.

Ce amănunt de nemică poate une-ori schimba cu totul un om !
Căzut în descurajare adincă, mergeam o dată pe drumul cel mare. O presimțire apăsătoare îmi îngreua pieptul, ȳeram fără de curaj și zdrobit.

Ridicai ochii. . . Drept ȳnaintea mea se ȳntindea drumul, ȳntre două șirari de plopȳ ȳnnalți, ȳn ȳntinsa depărtare.

Și peste dȳnsul, peste acest drum, zece pași ȳnaintea mea, ȳn aurul stralucitoriũ al soarelui de vară, țupăeau o familie ȳntreagă de vrăbiũ, țupăeau sprintene, vesele pline de ȳncedere și de fericire.

Unul mai ales pășea mȳndru ; ȳntindea căpușorul și țirȳea așă de ȳndrăzneț, pare că nu se temea nici de dracul chiar ! Nȳmică altă de cȳt—un cuceritoriũ al lumeĩ !

ȳntre acestea plutea sus ȳn nourȳ un uliũ, care ȳeră poate menit, să sfășie chiar pe acest cuceritoriũ de lume.

Văzui acestea, ȳmi veni veselie și mă scuturai—gȳndurile triste se ȳndepărtară ; mă simțiĩ cu curaj, cu hotărȳre, cu gust de vieață.

Plutească și deasupra—mȳ uliul *mieu*. . . .

— Ne vom lupta, și cu dracul !

Noemvrie 1879.

Mine ! Mine !

Cȳt de pustie, fără cuprindere, ȳeste mai fie-care zi, ce trăim !
Cȳt de puține urme remȳn de la dȳnsa ! Cȳt de prost fără nici un ȳnțeles a trecut ceas după ceas !

Și totu-și dorește omul să trăească ; crede că vieața are vre un bine, pune nădejde pe dȳnsa, pe sine, pe viitoriũ. . . O, ce plăcere așteaptă ȳel de la viitoriũ !

La ce-și ȳnchipuie că zilele viitoare nu vor fi ca și cele trecute ?

Nu-și ȳnchipuie aceasta. Nu gȳndește chiar de loc la asemenea lucru—și face bine.

„Mine, da mine!“—așă se mȳngie—până ce acest „mine“ ȳl pune ȳn groapă.

Și atunci—*ȳești* ȳn groapă—nu mai gȳndești.

Mai 1879.

Natura.

Visam că mă scoboram într'o sala sub pământ, cu bolte înalte. Ieră plină în totul cu o lumină subpămîntească neschimbătoare.

În mijlocul salei şedea o femeie măreaţă cu straiu verde formînd miî de creţi. Îşi răsămase capul pe mină şi se părea acufundată în adîncă cugetare.

Înţelesei îndată, că femeia aceasta—ieră însă—şi Natura, şi simţul respectului îmi cuprinse cu groază năprasnică sufletul.

Păşii mai aproape de femeie — mă închinăi cu umilinţă, şi-i strigăi:—

„—Tu mama noastră a tuturoara — La ce te gîndeşti? Cugeti despre soarta viitoare a omenirii? Ori cum să ajungă la cea mai înaltă desăvîrşire şi fericire?“

Femeia întoarse încet spre mine ochii ieî ceî negri, ameninţatori. Buzele-î se mişcă—resună un glas puternic, asemănătoriu cu sunetul fierului.

— Gîndesc, cum s'ar putea da mai mare putere muşchilor de la picioarele purecelui, ca să scape mai uşor de duşmani. Nu stă drept cumpăna între atac şi apărare.... Trebuie să se aducă îndreptare.

— Cum? — răspunsei bîlbîind. — *La aceasta* te gîndeşti tu? Nu sîntem deci noi—oamenii copiii tăi iubiţi?

Femeia îşi încreţi puţin fruntea:—„Toate făpturile sînt copiii miei—zise iea—îngrijesc de o potrivă de toate—şi le nemicesc pe toate de o potrivă.“

— Dar Virtute—Minte—Dreptate.... de abia mai putui zice ieu din nou.

— Acestea-s vorbe omeneşti—resună glasul cel de metal — Nu cunosc nici virtute, nici nelegiuire.... Minte nu mi-î mie lege—şi ce iese dreptatea?— Ieu ţi-am dat vieţa—ieu o ieu de la tine şi o dau altora, la viermî ori la oameni.... pentru mine-î tot una.... Şi tu caută-ţi de vieţa ta—şi nu mă turbură!

Vroeam să răspund.... dar pămîntul mugî înnăduşit şi se clăti din jur în prejur—şi mă trezii.

August 1879.

Dobitocul.

Ieră o dată un dobitoc.

Mulţi ani trăi iel fericit şi mulţămît; o dată înse ajunseră până la dînsul zgomote, ca îl socoteau pretutîndenea drept un băiet lipsit de creeri.

Se neliniști dobitocul și începù a se îngriji, cum s'ar putea scoate din lume aceste zgomote uricioase.

În sfârșit îi veni un gând strălucit, în mintea-î întunecată... și, fără zăbavă, se puse pe treabă.

Pe uliță îl întâlni un cunoscut—și începù a-i lăudà pe un pictor vestit.....

Dar mă rog—strigă dobitocul—acest zugrav iese de mult pus ad acta.... Nu știi atita lucru Domniea-ta? — N'ași fi crezut.... Ai ramas în urmă de tot.

Cunoscutul se spărie—și dădù dreptate dobitocului.

— Ce carte frumoasă am cetit a-zî! — îi zise alt cunoscut.

— Dar te rog—strigă dobitocul.—Nu te rușinezi? Cartea-î ticăloasă de tot; de mult nu-și mai bate lumea capul cu dînsa.—Și nu știi atita lucru încã? — Ai ramas în urmă de tot.

Și acest cunoscut se spărie și dădù dreptate dobitocului.

— Ce om detreabă, prietenul meu.....! zise alt cunoscut cătră dobitoc—om cu caracter adevărat ales!

— Dar mă rog—strigă dobitocul—prietenul D-tale îi cunoscut de toată lumea ca tâlharu! A înșelat chiar pe familia sa. Cine nu știe? — Ai ramas în urmă de tot.

Al treilea cunoscut se spărie și iel și crezù pe dobitoc și-și părâsi prietenul. Ori pe cine și ori ce se lăudà în fața dobitocului tot acela-și respuns ți-l dădea.

Une-orî mai adăogea ca o muștrare: Mai crezi încã în autorități?

„Reu, veninos om!“ ziceau acuma cunoscuții despre dobitoc—„dar ce cap!“

„Și stilist bun!“ mai ziceau unii—„negreșit îi plin de talent!“

Sfârșitul istoriei fu că editorul unui ziar propuse dobitocului să conducă partea critică a foiei.

Și dobitocul critică toate și pe toți, tot cum se învățase cu frazele cele vechi.

Acuma a ajuns iel care iese în potriva autorităților—sîngur o autoritate—și tinerimea îl respectează—și se teme de dînsul.

Ce să facă sârmana tinerime? Deși—la dreptul—nu-i drept să respectezi.... da, dar aice.... nu te pleci, apoi îndată iești între cei remași în urmă! Dobitocii o duc bine între cei fără curaj.

April 1878.

G. S.

Vai de limbă.

S'a început a traduce *Nana*, romanul așa de cunoscut al lui Zola, până acuma au ieșit mi se pare vre-o trei broșuri la tipografia D-loi Golduer. Văzînd cum s'a stîlcit de fără de milă limba românească, îmi fac datoria să spun cîte-va vorbe în „Contemporanul“.

Nu căutăm care ortografie îi mai bună, a Academiei, cea etimologică a lui Cipariu ori cea fonetică curată—dar, la dracul, trebuie ori cum să fie o ortografie într'o scriere—nu-i ori cine Dl. Cosmovici să dea cu piciorul în limbă. Să vedem deci ce a făcut traducătorul romanului *Nana*.

Academia scrie pe *î* de la gerundii cu *á é, i* după infinitive; fonetiștii, îl scriea cu *î*; Ciparienii aproape ca Academia, Dl. traducătorii înse scrie alt-feliu. În adevăr ieată gerundii de la conjugarea întăiea scrise cu *â*, cu *î* și cu *é*: *strigând, ridicând; scuihind rugind, căutind, închinend*. Mai ieată: *zicând, trăgând, avind*; deși la infinitive iește *e*. Ce regulă a urmat oare Dl. traducătorii?

Gramaticii (rei la inimă) ca să încurce lumea au dat reguli pentru întrebuințarea liniuței (—) și a apostrofului ('); adică pun liniuța ca să despartă cuvintele ce s'au lipit împreună, dar cari se întrebuințază și afară din acea combinare; iear pe apostrof îl pun cînd s'a pierdut vre o vocală. Ce face înse Dl. traducătorii al lui Zola, poftim: *spus'o* (bine, căci a fost *spusu-o*) dar de ce *mirosit-o?*, *să'nă-să'i* (cînd s'a zis *să mi, să li* și apoi s'au lipit fără să fi fost picior de vocală între *ă* și *m...*), tot așa de frumos iește *rugindu'l* în loc de *rugindu-l*.

Pe cît se pare a năzuit Dl. traducătorii să scrie în limba literară, atunci de ce a pus: *arată, adevăratul, înbracate, jumătate, celălalt, departare*, etc. în loc de *arătă, adevăratul, înbrăcate, jumătate, celălalt, depărtare*, etc? La urma urmei măcar dacă ar fi scris numai într'un feliu, dar vorbă să fie; găsești și *barbat* și *bărbat*, cu alte cuvinte a scris cum s'a nemerit... Se înțelege pare că în alte țeri cei ce traduc pe Zola își bat capul se știe limba în care-l traduc! Iea numai pe la noi s'a găsit un Verax de la „Contemporanul“ de se leagă de oameni..

Pe cît știm în limba literară se zice *a* la singurیت și *au* la înmulțit. D-lui traducătorii nu-i pasă, pune *au* vîrtos și la singurیت: *Clarissa m'au asigurat, Bordenave au pastrat, mi s'au povestit*.

Niște oameni (carii se vede că n'aveau ce face și-și închiepueau că traducătorii trebuie să știe limbele asupra cărora lucrează) au regulat că în limba literară să se întrebuințeze *al, a, ai, ale*

înnaintea genetivelor și a posesivelor și să se ție samă de genul și de numărul substantivului de care atîrnă genitivul. Dl. traducătorii pune cum nimerește, halandala: *sgomotul confus a vocilor* în loc de *al*, *cortina de purpură a căreia draperii* în loc de *ale*, etc., deși cum se poate vedea, traducătorii au de gînd să scrie literar de vreme ce zice: *melodiile vioarei, sgomotul, confus al vocilo* (în alt loc de cît sus).

Articularea substantivelor ne înfătoșază jidovisme ca: *vorbind ajunseră cu discuțiune despre Expozițiunea* (pag. 32). *felicită în mod discret pe jurnalistul* (32) . . . *să te servești de coată*.

La Dl. traducătorii trecutul simplu de la persoana II singular este mai adesea cu *ă* de și trebuia să fie cu *e*: *întoarsă*, *căutată*, *întinsă*, *încelată*, *plînsă*, etc. de și zice *deșertul* une ori *șese* (alti ori *șisă*), ba chiar și *șepci*...

Nu mai vorbesc de alte greșeli multe de tot, nici de cuvinte străine cu carul și schilodite la formă și la înțeles și încheiî cu cite-va fraze ce am întîlnit frunzărind în două fascicule: *T'am spus'o* (La ce trebuia o? Pentru că ieră franțuzește *le?* tare bine).

Să și retragă cămeșa pentru a-și prinde acest costum (de ce *retragă* și nu *lepede*, *seacă*? pentru că stă franțuzește *retirer*? frumos, n'am ce zice... dar *prindă* se vede că așa se traduce *prendre*...)

Să se restună (nu-î jidovește, măcar și Domnii de la *Apărătorii* ori de la *Fraternitatea* să judece?) Apoi în trecut: *visătoare atrăgătoare*, nu-s forme jidovești? Unde vei găsi romîn să facă ast-felbî de greșeli?

De unde vii ca nu știi aceasta (34) (în loc de *de nu știi*).

mare amic de teatru — *viți opri Rosei* (în loc de *pe Roza*) —

Îmbracat cu o peruca (se înțelege, îmbrăcat cu pălărie și cu ciubote, pare că nu-î românește curat!)

— *De sigur ast-feliu de domni pe care ea îi a respins* (26)

Scaun le căptușite cu catifea roșie străluceau ca și cum ar fi date cu lac.

Oh, dragul meu ce fel de muzica și ce fel de scene atrăgătoare (A crezut că *quel* trebuie rumai de cît să-l traducă prin *ce feliu*, ce nu i-a ajuns).

Ieată și cuvinte puține: *complement. sujet*. dar destul...

Verax.

Despre electricitate.

(urmare)

Cum că fulgerul, trăsnetul și tunetul trebuie să fie pricinuite de electricitate au gândit oamenii de știință în dată ce au scos scînteii din corpurile electrizate. Lucrul iese ușor de înțeles; scînteile electrice pricinuite prin descărcarea buteliilor de Leida ori a mașinilor electrice puternice au efecte asemănătoare în totul cu ale trăsnetului, numai sînt firește mai slabe. În figura alăturată se vede ce forme are scînteea electrică. Pentru a face scînteii mari ori întrebuițăm mașini electrice puternice ca ale lui *Holtz*, *Carré* și alții, ori încărcăm cu mașini mai slabe *baterii*. Bateriile sînt formate prin mai multe butelii de Leida ale căror armături interioare se leagă prin vergi de metal și formează ast-feliu ca o singură armătură, armăturile de pe din afara buteliilor comunică de asemenea între dinsele și în timpul încărcării băteriei punem armăturile de pe din lăuntru în legătură cu izvorul de electricitate, iar pe cele de pe din afară cu pămîntul. Se înțelege că armătura interioară se încarcă cu electricitate de același feliu cu a mașinei, această electricitate face ca armătura de pe din afară să se încarce cu de feliu celălalt și ast feliu n'avem de cît să punem cele două felii de electricitate față în față pentru a vedea o scîntee foarte puternică (un fulger) însoțită de o pocnitură (tunet) și dacă vom pune în drumul scînteii o pasere (sau chiar și un boi dacă va fi bateria mare și tare încărcată) vom vedea-o că pierе trăsniță.

Nu mai încapе decі îndoeală că tot electricitatea pricinuește și fulgerele.

Leată ce amănunte găsim în cartea citată a lui *Daguin* pag. 210 t. III.

„*Despre pricina tunetului*. Cei mai vechi filosofi socoteau tunetul ca ceva dumnezeesc; unii credeau că-î un *spirit*, și se mulțamea cu atîta. După alții, tunetul se întîmplă din întîlnirea unor *inviuriri* ce-și trimeteau astrii

unul la altul ; sau prin niște gazuri înălțate de pe pământ ; Aristofan își face ris de ideea aceasta în comedia sa *Nourii*. Seneca credea că tunetul se face prin izbirea nourilor unul de altul ; așa credea și Lucrețiu cum se vede din scrierea sa *de rerum natură*. Fizicii credeau dintru'ntăi că meteorul acesta se pricinuește prin aprinderea unor gazuri ridicate de pe pământ ; chimiștii socoteau că sînt în părțile de sus ale aerului silistră, pucioasă, fier, spirite acre, oleiuri și că prin lucrarea acestora se pricinea fulgerul și tunetul ce-l însoțește . . . .

„Numai după descoperirea scînteii electrice s'a început a presupune pricina adevărată a fulgerului. Wall, care, cel d'întăi, reuși să scoată destul de puternice din o bucată mare de chihlimbariu, asemănă fulgerul cu lumina pricinuită și vuetul cu tunetul (Daguin crede înse că Wall numai a voit să deo o idee despre fenomenele observate și nu că chiar ieră încredințat că a nemerit ce iese fulgerul). Se pare că Gray la 1735 a presupus înrudire între scînteie și fulger. Nollet avea tot această idee și nu se unî cu părerile lui Newton care zicea că „fulgerul iese pricinuit de niște gazuri ce se aprind, dospind, sau de ciocnirea orî apăsarea nourilor“....

„Nu se făcuseră de cît presupunerî și asemăluirî mai bine sau mai reu chibzuite, cînd Franklin, cercetînd fenomenele ce înfătoșază buteliea de Leida, putu topî fire de metal prin descărcarea ieî și prefăcî în aburi aureala de pe un lucru de lemn, fără să-l aprindă. Asemănă acest fapt cu unele efecte ale trăsnetului, care topește banii d'înr'o pungă fără să o ardă, virful unei săbii in teacă pe care o lasă nevătămată, și fierul de la o lance fără să aprindă lemnul. De atunci, Franklin nu se mai îndoî de natura fulgerului și a trăsnetului ; îi mai lipsea înse dovadă că în adevăr se află electricitate în nouri furtunoși și își dădu silința să aducă și această dovadă. Credea că virfurile ascuțite trag electricitate (mai pe urmă s'a văzut că trebuie de zis că prin virfuri se scurge electricitatea) și voi să se slujască de această însușire pentru a

scoate electricitate din nourî.—Chiar de pe atunci se gîndea la paratoner (1749). Avea de gînd se puie o vargă de fier ascuțită pe virful unei clopotnițe ce se făcea în Philadelphia, și, așteptînd, își publică ideile și arată cum trebuie de făcut experiența. D'Alibart așeză pe un tapșan înalt, la Marly-la-ville, o vargă de fier lungă de 14 *) metri și ascuțită, o puse pe un scăunaș reu conducătoriu și o sprijini cu șferi de mătasă legate de trei stîlpi nalți de lemn. La 10 maiu 1752 scoase scînteii de la capătul de jos al vergeii, pe cînd trecea un nour furtunos pe de asupra. (Așă dară electricitatea din nour trăsese la dînsa electricitatea de felii contrar cu a lui și lăsase varga încărcată cu electricitate ca și în nour). Experiența a fost repetată de Delor, Mazéas și Lemonnier, în Franția; de Canton, în Inglitera; de Beccaria, în Italia; de Richmann în Rusia.... Acest din urmă făcuse bortă prin acoperemîntul casei și așezase o vargă groasă și ascuțită pe care o despărțise de acoperemînt virînd'o printr'o gărafă stricată care tocmai ieră așezată în bortă. Varga ieră legată printr'un lanț cu o vargă de fier izolată prinsă de podul odăiei și sfirșită la capătul de jos în formă de boambă. Din aceasta scotea scînteii cînd apropierea altă bucată de fier legată prin lanț cu pămîntul. O dată trecea un nour furtunos, varga să încărcase tare de electricitate și Richmann apropiindu-se la depărtare de 3 decimetri de boambă cu capul, fu trăsmit și muri pe loc.—Învățații aveau obiceiū de a pune niște clopoței prin cari se descăreau încet vergile, căci mai mulți pățiseră cite-ceva din pricina scînteilor electrice.

„*Zmăul electric.* În acest timp Franclin, ne mai avînd răbdare să aștepte săvîrșirea clopotniței, își închipui că ar ajunge să aducă electricitate din nourî dacă ar sui spre dinșii un zmău înarmat cu o sîrmă de fier ascuțită. Temîndu-se să nu-l ridă oamenii că s'a apucat de jucat cu zmăul, luă pe fiul său și ieși afară la cîmp, cînd văzù

*) Ganot spune că varga ieră de 33 de metri.—loc. cit. pag. 891.

că se apropie o furtună. Șfara ieră sfârșită printr'o bucată de mătăasă. Dintru'ntăiū nu văzū nici o reușită; dar îndată ce ploaea udă șfara, văzū zbirlindu-se firișoarele, și apropiind degetul de o chee atirnată de șfară căpătă, plin de bucurie, scînteii...

„Experiența lui Franklin se făcū în 1752. Un an mai tîrziu, Romas. în Franția, fără să știe de cele ce făcuse Franklin (zice Daguin) făcū experiențe de acela-și feliiū pentru a respunde la întrebarea Academiei din Bordeaux în privința analogiilor între fulger și electricitate. Pentru ca să facă șfara bună conducătoare o împletii cu un fir de sîrmă și căpătă scînteii foarte mari și puternice. Șfara ieră ținută printr'o frînghie de mătăasă și de capătul ieii atirnase un cilindru de tinichea. Cea di'ntăiū experiență o făcū în iuniu 1753. Mai întăiū văzū paie ridicîndu-se cătră cilindru.....; apoi scoase scînteii prin ajutoriul unei vergii de metal cu coală de sticlă și pusă în legătură cu pămîntul. Mai tîrziū în timpul unei furtuni slabe scoase sute de scînteii, unele lungi de 4 metri (?) și groase de 3 centimetri și pocnetele mai tari de cît din pistol.“

Electricitatea se află în aer și fără să fie furtună ieată legile aflate după cercetări îndelungate de Palmieri, directoriul observatoriului de pe Vezuv. Luăm bucata ce urmează din fizica lui Ganot pag. 892, dar o prescurtăm.

„*Electricitatea obișnuită a atmosferei și a nourilor, pricina ieii.* . . . .

1. Electricitatea atmosferei iese pozitivă dacă la oare-care depărtare de la locul de observație nu plouă, nu ninge orî nu cade grindină. Depărtarea aceasta se schimbă și atiră de la înbielșugarea plôiei, ninsorei orî a grindinei, mai mare de 50 sau 60 de kilometri nu iese nici o dată.

2. Electricitatea atmosferei crește cu cît crește umezala relativă, și iese mai multă cînd plouă, ninge sau bate pîeatra, nu numai la locul de observație, dar până la o depărtare de 60 de kilometri; și numai atunci se pot scoate scînteii din conducători despărțiți de pămînt

prin corpuri reu conducătoare (adecă izolate) și așezate la loc potrivit.

3. Nourii înși-și nu-s mai electrizați de cît aerul încunjurătoriu ; și în nouri, sau la puțina depărtare de dânșii nu se vede tenziune destul de mare de cît în timp ce aburii se prefac în nouri și pricinuesc ploaia la ce-va depărtare de la locul de observație. În adevăr nu putem căpăta descărcări luminoase fără să plóie, să ningă ori să cadă grindină chiar la locul unde facem observările sau nu departe.

4. Cind plouă, acolò unde cade ploaea, iese multă electricitate pozitivă, această regiune iese încunjurată de o zonă cu electricitate negativă, după care urmează iar una pozitivă. La hotarul între două zone electrizate deosebit nu se află electricitate. După Palmieri se face electricitate pozitivă prin prefacerea aburilor de apă în plóie și zona negativă se formează prin influința electricității pozitive. Nouri negativi nu sînt, după Palmieri, și se pot observa numai dacã se află într'o zonă negativă care încunjură vre un loc în care se produce electricitate pozitivă prin condensarea aburilor.

5. În sfîrșit, Palmieri a dovedit de a dreptul prin experiențe, că aburii de apă, condensîndu-se, desvoltează electricitate pozitivă ; decî zice iesel că *condensarea aburilor în părțile de sus ale atmosferei produc electricitat a nouriilor* ; și că un nour poate trăsni de mai multe ori din pricină că se tot condensază fără încetare aburi într'însul“.

(Va urmà).

FELIURIMÎ.

În *Albumul Macedo-Român* scos în 1880 sub direcția D-lui V. A. Ureche, cetim la fața 18 sub titlul *o cimilitură istorică*. „Se zice că pe la jumetatea secolului al 14-le Dragoș din Marmoros, urmărind cu boiarii sei un zimbru la vênat, ajunse pintre Carpați pe malul unui rîu.

Acolo ucisese zimbrul și se bucură foarte. Locul 'i plăcù atât de mult încât nu se mai putù întoarce a cassă. Se așeză acolo și domni cu ai sei peste țară. Iar pe acel rîu 'l numi „Mulda“, după numele cânelui seu iubit, care se încesase în acel rîu. Cuvântul „Mulda-apa“ s'a mai ros în sute de ani și a ajuns „Moldova:“ de unde numele apei și a țerei întregi.

Dar Mulde înseamnă pe nemțește „albie“ și Mulde curg azi încă multe din munții Germaniei.

Veneai tu drept din Marmoros o principe, Dragoș, ori mai dinspre apus din țeri mai depărtate, de-ai putut da lacrimii Carpaților un nume nemțesc? și cum te mai chiamai tu însu-ți oare?!

Berlin ⁴/₁₆ Februar 1880. Demetriu Boghean.“

Am reprodus bucată în întregime cu ortografie cu tot pentru ca să vadă cetitorii noștri cu o dată cită ușurință se cred unii oameni adînci cugetători și tot găsesc prilej de a arde tămie pe altariul lui Vodă Carol, care trebuie să fie lingușit vîzind vre un chip de a se dovedi istoric că întemeetoriul țerei Moldovei ar fi fost vre un german. — Păcat numai că Bogdan al nostru n'a trecut prin lume fără să vorbească de d nsul contemporanii. Blăsteme și ocări multe a primit nelegiuitul de la regele Ungariei și se cunosc hrisoavele în care-i pomenit. Păcat că nu a știut de un asemenea lucru Dl. Boghean și că Dl. V. A. Ureche, n'a găsit de cuviință a lepăda asemenea uscătură ca multe altele de feliiul ieî din Abum. Dl. Boghean nu știe să-și explice altfeliu un nume german (chiar de ar fi) dat unui riu din aceste locuri, pare-că Germani nu aû locuit prin aceste locuri! Afară de acestea numele *Moldova* îi mai vechiu de cit veacul lui Dragoș.

T. U.